

ARALIQ HESABATI No.2
16–26 oktyabr 2010

29 oktyabr 2010

I. QISA İCMAL

- Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) bu seçkilərə aktiv hazırlıq işlərini davam etdirmişdir. Komissiya tez-tez toplanır; onun iclasları müşahidəçilərin və kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin iştirakı üçün açıqdır, qəbul edilən qərarlar da tez bir zamanda dərc edilir. MSK seçicilərin, aşağı seçki komissiyalarının və polis əməkdaşlarının maarifləndirilməsi işini davam etdirir. Dairə Seçki Komissiyaları (DSK-lar) Məntəqə Seçki Komissiyaları (MnSK-lar) üçün seçki günü həyata keçiriləcək prosedurlara dair təlimlər keçmişdir.
- MSK seçici siyahılarının mükəmməlləşdirilməsi istiqamətində ciddi səy göstərir. Seçicilər seçici siyahıları ilə seçki məntəqələrində tanış ola bilərlər. Seçicilərin MnSK-larda onlara dair qeydə alınmış məlumatları dəqiqləşdirmək hüququ vardır, lakin hələlik MnSK-lara edilən bu cür müraciətlərin sayı çox azdır və yalnız bir neçə seçici eyni dairədə yerləşən fərqli seçki məntəqəsində səs verə bilmələri üçün qeydiyyatdan çıxma vəsiqələrini istəmişlər.
- Namizədlərin qeydə alınmasından imtina halları əksərən Seçki Məcəlləsinin müddələrinin həddindən artıq dar çərçivədə şərh edilməsindən irəli gəlmişdir. DSK-ların namizədləri qeydə almaqdan imtina etmələrinə əsas səbəb namizədlərin xeyrinə toplanmış imzaların yoxlanması prosesinin nəticələri olmuşdur. İmzaların çoxu imzalayan şəxslərin şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərinin etibarlılıq müddətinin bitməsi səbəbindən etibarsız hesab edilmişdir, baxmayaraq ki, MSK əvvəlcədən ATƏT/DTİHB-nin Seçkilərin Müşahidə Missiyasına (SMM) bunun imzaların etibarsız hesab edilməsi üçün əsas hesab edilməyəcəyini bildirmişdi. Namizədlərə əksər hallarda hansı imzaların etibarsız hesab edildiyi, o cümlədən etibarsız hesab edilmənin səbəbləri barədə təfəssilatlı məlumat verilməmişdir.
- ATƏT/DTİHB SMM-ə seçicilərə imzalamaq və ya imzalarını geri götürmək üçün hədə-qorxu gəldiyi və təzyiqlərin göstərildiyi barədə tutarlı məlumatlar, o cümlədən namizədlərə, onların qohumlarına və nümayəndələrinə təzyiq göstərilməsini iddia edən müraciətlər daxil olmuşdur.
- Hələlik seçki kampaniyası sakit və zəif keçir. Təşviqat materiallarından məhdud şəkildə istifadə edilir. ATƏT/DTİHB SMM-nin müşahidəçiləri bir neçə halda namizədlərin təşviqat tədbirlərinə polis və yerli hakimiyyət orqanları tərəfindən maneə törədildiyi barədə məlumat vermişlər.
- Seçkilərin KİV-də işıqlandırılması və xəbərlər proqramlarında və ölkədə cərəyan edən cari proseslərə həsr olunan digər proqramlarda seçki kampaniyası barədə informasiyanın yayılması məhdud xarakter daşmışdır, bu zaman diqqət əsas etibarilə seçki kampaniyasına deyil, daha çox digər siyasi məsələlərə və seçkinin prosedur aspektlərinə yönəldilmişdir. MSK və hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti geniş şəkildə işıqlandırılrsa da, müxalifətdən olan namizədlərə dair çatdırılan informasiyanın həcmi çox məhdud olaraq

qalır. İctimai TV hər bir namizədə dörd dəqiqəlik ödənişsiz efir vaxtı ayırmaqla gündəlik dəyirmi masa müzakirələri təşkil edən yeganə milli televiziya kanalıdır.

- 25 oktyabr tarixinədək MSK ümumilikdə 224 müraciətə baxmışdır. MSK DSK-lar tərəfindən qeydiyyatdan imtina edilməsi ilə bağlı 42 şikayəti təmin etmişdir. MSK tərəfindən müraciətlərə təxirəsalmadan, lakin çox az və ya heç bir müzakirə aparılmadan baxılır. MSK və DSK-ların daxil olmuş müraciətlərlə bağlı qəbul etdikləri qərarlarda demək olar ki, heç vaxt geniş və təfsilatlı əsaslandırmağa rast gəlinmir. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmasına və şikayətçilərin ərizələrində seçki komissiyasının onun şikayətinə baxacağı iclasda iştirak etmək barədə öz arzularını açıq şəkildə bildirmələrinə baxmayaraq, şikayətçilər nadir hallarda şikayətlərinin araşdırılacağı icaslara dəvət edilirlər. Hesabat tarixinə qədər Bakı Apellyasiya Məhkəməsi 50-dən artıq işə baxmışdır və onların heç biri təmin edilməmişdir. Məhkəmə bu günə qədər şikayətçilər tərəfindən təklif edilmiş şahidlərin istənilən ifadələrini sübut kimi qəbul etməkdən imtina etmişdir.

II. SEÇKİ NİN İDARƏ EDİLMƏSİ

Hesabat müddətində Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) qarşından gələn seçkilərə fəal hazırlıq işlərini davam etdirmişdir. Hakim Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) bu seçkilərdə məşvərətçi MSK üzvü təyin etmək üçün müəyyən edilmiş tələbi ödəyən yeganə iddiaçısıdır.¹ MSK-nın iclasları tez-tez keçirilmiş və bütün iclaslar müşahidəçilər və KİV nümayəndələrinin iştirakı üçün açıq olmuşdur.

MSK 22 oktyabr tarixdə seçki bülletenlərinin çap edilməsinə başlanmasına tədbirinə kütləvi informasiya vasitələrini və müşahidəçiləri dəvət etmişdi; bülletenlər 3 MSK üzvündən ibarət komissiyanın nəzarəti altında Milli Məclisin mətbəəsində çap edilir. İlk bülletenlər namizədlərin qeydiyyatı ilə bağlı şikayətlər və apellyasiya müraciətlərinin təqdim edilməsi üçün müəyyən edilmiş müddətin başa çatdığı seçki dairələri üçün çap ediləcəkdir.

MSK elan etmişdir ki, seçki günü proseslərin şəffaflığını artırmaq məqsədilə ölkənin 500 seçki məntəqəsində veb kameralar quraşdırılacaqdır ki, bu da ictimaiyyətə seçki prosesini İnternet üzərindən izləmək imkanı yaradacaqdır. ATƏT/DTİHB SMM-in uzunmüddətli müşahidəçiləri (UM-lar) bildirmişlər ki, artıq Dairə Seçki Komissiyalarının (DSK-lar) çoxunda bu cür kameraların hansı seçki məntəqələrində quraşdırılacağı müəyyən edilmişdir.

MSK seçicilərin, aşağı seçki komissiyalarının və polis əməkdaşlarının maarifləndirilməsi işini davam etdirərək, onları seçki günü həyata keçiriləcək prosedurlar haqqında materiallarla təmin etmişdir. DSK-lar Məntəqə Seçki Komissiyalarının (MnSK-ların) üzvlərinə seçki günü həyata keçiriləcək prosedurlara dair təlim keçmişlər. ATƏT/DTİHB SMM-in UM-ları bu cür təlimlərin yaxşı təşkil olunduğunu və komissiya üzvlərinin təlimlərdə fəal iştirak etdiklərini bildirmişlər.

Seçicilər seçici siyahıları ilə seçki məntəqələrində tanış ola bilərlər. Seçicilərin MnSK-larda onlara dair qeydə alınmış məlumatları seçki gününə qədər və seçki günü dəqiqləşdirmək hüququ vardır, lakin hələlik MnSK-lara edilən bu cür müraciətlərin sayı çox azdır. Yalnız bir neçə seçici eyni dairədə yerləşən fərqli seçki məntəqəsində səs verə bilmələri üçün qeydiyyatdan çıxma vəsiqəsi istəmişlər. MSK seçici siyahılarının mükəmməlləşdirilməsi istiqamətində ciddi səy göstərir. ATƏT/DTİHB SMM seçicilər haqqında məlumatların on-layn rejimdə yoxlanmasını,

¹ Seçki Məcəlləsinin 148.6-cı maddəsinə əsasən yalnız 60-dan çox namizədi qeydə alınmış siyasi partiya və ya siyasi partiyalar bloku məşvərətçi MSK üzvü təyin edə bilərlər. Məşvərətçi üzvlər komissiyanın iclaslarında iştirak edə bilərlər, lakin səs vermək hüquqları yoxdur.

nəticədə seçicilərin seçici siyahılarına daxil edilməsini və ya yanlış məlumatların düzəldilməsini müşahidə etmişdir.

Seçki Məcəlləsinə əsasən seçici vəsiqələrindən seçicinin konkret seçki məntəqəsinin seçici siyahısına daxil edildiyini təsdiqləyən sənəd kimi istifadə edilir. Lakin MSK ATƏT/DTİHB SMM-ə bildirmişdir ki, bu müddəa səmərəli nəticə vermədiyindən, seçicilərə seçici vəsiqələri göndərilməyəcək və seçki günü seçicilərdən bu cür vəsiqələrin təqdim edilməsi tələb edilməyəcəkdir. Bunun əvəzində seçicilərə səsvermənin yeri və səsvermə saatları barədə məlumat verən bildirişlər paylanacaqdır və onlara seçki məntəqəsində seçki bülleteni təqdim edildikdə barmaqları mürəkkəblə işarələnəcəkdir.

III. NAMİZƏDLƏRİN QEYDİYYATI

DSK-lar tərəfindən namizədlərin qeydiyyatı 15 oktyabr tarixində başa çatmışdır ki, nəticədə də irəli sürülmüş 1.115 namizəddən 704-ü qeydə alınmışdır. MSK DSK-ların qeydiyyatla bağlı qərarlarından edilmiş şikayətlərin çoxuna 26 oktyabr tarixinə qədər baxaraq, müvafiq qərarlar qəbul etmişdir. O, 42 DSK qərarını ləğv etdiyini elan etmişdir. Bəzi namizədlər MSK-nın onların şikayətlərini təmin etməmək barədə qərarından apellyasiya şikayəti vermişlər və həmin şikayətlərə hazırda məhkəmədə baxılır. 26 oktyabr tarixinə 41 namizəd qeydiyyatdan sonra namizədliyini geri götürmüşdür və bir namizədin göstərilən müddətdən əvvəl seçkiqabağı təşviqat apardığı iddia edilərək qeydiyyatı ləğv edilmişdir ki, bununla da namizədlərin sayı 691-ə düşmüşdür.

Qeydiyyata alınmış namizədlərin yarısından çoxu (387) müstəqil namizədlərdir, buna baxmayaraq onların bir çoxunun (58) namizədliklərinin qeydə alınması üçün təqdim etdikləri ərizələrdə müəyyən siyasi partiyaya mənsubiyyətini müəyyən etmək mümkündür. Ən çox namizədi qeydə alınmış partiya YAP-dır (111). AXCP–Müsavat blokunun irəli sürdüyü 88 namizəddən 37 nəfəri qeydə alınmışdır², onlardan sonra hər birindən 31 namizəd qeydə alınmış “Qarabağ” və “İslahat” blokları gəlir ki, həmin bloklar da müvafiq olaraq 95 və 97 şəxsin namizədliyini irəli sürmüşdür.

Bəzi namizədlərin qeydə alınmasından imtina halları əksərən Seçki Məcəlləsinin müddəalarının, xüsusən də potensial namizədlərin təqdim etməli olduqları dəstəkləyici imzaların toplanması və yoxlanılmasına dair müddəaların həddindən artıq dar çərçivədə şərh edilməsindən irəli gəlmişdir.

DSK-ların namizədləri qeydə almaqdan imtina etmələrinə əsas səbəb namizədlərin xeyrinə toplanmış imzaların yoxlanması prosesinin nəticələri olmuşdur. Bir çox hallarda imzaların yoxlanılması prosesi potensial namizədlərin narahatlığına səbəb olmuşdur. ATƏT/DTİHB SMM müşahidəçiləri bu məsələ ilə bağlı MSK-dan və DSK-lardan bir-birinə zidd məlumatlar almışlar. MSK ATƏT/DTİHB SMM-ə bildirmişdi ki, şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərinin etibarlılıq müddəti bitmiş seçicilər seçki günündə səs verə, o cümlədən namizədlərin xeyrinə imza verə biləcəklər. Lakin bu məsələ ilə bağlı heç bir rəsmi qayda qəbul olunmadı ki, bu da nəticədə qeyri-müəyyənliyə və ikimənəlikə gətirib çıxardı. DSK-lar tərəfindən seçicilərin imzalarının şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərinin etibarlılıq müddətinin bitməsi səbəbindən etibarsız hesab edildiyi xeyli sayda hal müəyyən olunmuşdur.³

² AXCP–Müsavat namizədlərinin yeddisi DSK-ların onların namizədliyini qeydə almaqdan imtina barədə qərarlarından şikayət verdikdən sonra MSK tərəfindən qeydə alınmışlar.

³ “İnsan Naminə” bloku (23 sayılı DSK), AXCP–Müsavat bloku (44, 117 sayılı DSK-lar), “Qarabağ” bloku (57, 117 sayılı DSK-lar) tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş şəxslərə və müstəqil namizədə (40 sayılı DSK) münasibətdə.

Namizədliyin qeydə alınmasından imtina hallarının bir çoxunda DSK-ların təqdim edilmiş imzaların etibarlılığı ilə bağlı rəylərinə əsaslanılmışdır ki⁴, bu da böyük narahatlıq doğurur, çünki əksər hallarda DSK-lar qrafolok ekspertlərin rəylərini əldə etmədən bu cür nəticəyə gəlmişlər.⁵ ATƏT/DTİHB SMM həmçinin müraciətlərin və apellyasiya şikayətlərinin araşdırılması zamanı da istər MSK-da olsun, istərsə də məhkəmələrdə imzaların etibarlılığı ilə bağlı problemlərə aydınlıq gətirə biləcək ekspert rəylərindən istifadə hallarına rast gəlməmişdir.

Bəzi hallarda seçicilərin imzalarının etibarsız hesab edilməsi seçicilər, namizədlər və ya imzaları toplamış şəxslər barədə təqdim edilmiş məlumatların natamam olmasından qaynaqlanmışdır.⁶ İmza vərəqələrində hər hansı məlumatın əksini tapmaması imzaların etibarsız sayılması üçün əsas ola bilər.⁷ Lakin Seçki Məcəlləsinə əsasən namizədin qeydə alınmasından imtina edilməsi barədə qərar verilməzdən əvvəl namizədə yoxlama proseduru haqqında xəbərdarlıq edilməli, onun nəticələri barədə məlumat verilməli və mübahisə doğuran imzaların etibarlılığını sübut etmək və müvafiq düzəlişlərin edilməsi üçün imkan yaradılmalıdır.⁸ Seçki Məcəlləsinin 60.3-cü maddəsinə əsasən qeydiyyatdan imtinaya dair qərar “buraxılan səhvə (qüsura, pozuntuya) mütənəsb olmalıdır.”

Bu cür hüquqi təminatların mövcudluğuna baxmayaraq, ATƏT/DTİHB SMM-ə bir çox DSK-ların qeydiyyat prosesi, o cümlədən imzaların yoxlanılması ilə bağlı fəaliyyətlərində açıqlığın və şəffaflığın olmaması barədə məlumatlar daxil olmuşdur.⁹ Namizədlər onların qeydiyyatı barədə müzakirələrin aparılacağı və qərarın qəbul ediləcəyi DSK iclaslarına dəvət olunmadan, onların qeydiyyatından imtina edilmişdir, o cümlədən Seçki Məcəlləsində təsbit edildiyi halda, onlara qeydiyyatlarını dəstəkləmək üçün toplanmış imzaların yoxlanılacağı vaxt barədə məlumat verilməmiş, imzaların etibarsız sayılması üçün əsas rolunu oynamış səbəblər göstərilməmiş və tələb olunan məlumatlara düzəlişlərin edilməsi üçün imkan yaradılmamışdır.

Müxalifətdən olan və müstəqil namizədlərin ATƏT/DTİHB müşahidəçilərinə tez-tez verdikləri məlumatlara əsasən namizədlərin imza toplama işinə seçicilərə və namizədlərə hədə-qorxu gəlinməsi halları mənfi təsir göstərmişdir. ATƏT/DTİHB SMM seçicilərə imza etmək və ya imzalarını geri götürmək üçün hədə-qorxu gəlinməsi və təzyiqlərin göstərildiyi barədə ona daxil olmuş bəzi məlumatları tutarlı hesab etmişdir.¹⁰ Bundan başqa ATƏT/DTİHB SMM namizədlərə, onların qohumlarına və nümayəndələrinə qarşı birbaşa hədə-qorxu gəlinməsi barədə məlumatlar almışdır.¹¹ Bundan başqa, MSK DSK-nın sədri tərəfindən göstərilmiş təzyiqlərin nəticəsində

⁴ AXCP–Müsavat bloku (29, 64, 80 sayılı DSK-lar), “Qarabağ” bloku (99 sayılı DSK), “İslahat” bloku (67 sayılı DSK) tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş şəxslərə və müstəqil namizədlərə (40, 42, 60, 79, 80, 122 sayılı DSK-lar) münasibətdə.

⁵ Seçki Məcəlləsinin 59.2-ci maddəsinə əsasən tərkibinə müstəqil ekspertlərin və mütəxəssislərin də daxil ola biləcəyi ekspert qrupları yaradıla bilər.

⁶ AXCP–Müsavat bloku (29, 44, 117 sayılı DSK-lar), “Qarabağ” bloku (57, 117 sayılı DSK) tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş şəxslərə və müstəqil namizədlərə (60, 122 sayılı DSK-lar) münasibətdə.

⁷ Seçki Məcəlləsinin 59.7–59.9-cü maddələri.

⁸ Seçki Məcəlləsinin 59.3, 59.13 və 60.4-cü maddələri.

⁹ 29, 38, 40, 42, 44, 60, 64, 67, 79, 80, 86, 116, 122 sayılı DSK-lar.

¹⁰ ATƏT/DTİHB SMM seçici qruplarının müvafiq DSK-ya birgə məktub göndərərək, imzalarını geri götürdüklerini bildirdikləri 12 halı sənədləşdirmişdir. Bütün bu hallarda söhbət ya müxalifətdən olan namizəddən, ya da müstəqil namizəddən getmişdir və bu cür təsirə məruz qalmış namizədlərin hamısı imzalarını geri götürmüş şəxslərə yerli hakimiyyət və ya seçki orqanları tərəfindən təzyiq göstərildiyini iddia etmişlər. Bu cür halların yeddisi AXCP–Müsavat blokunun irəli sürdüyü namizədlərə, ikisi müstəqil namizədlərə və yerdə qalanları isə hərəsinə bir hal olmaqla, “İslahat” blokunun, Klassik Xalq Cəbhəsi Partiyasının və “Qarabağ” blokunun namizədlərinə münasibətdə müşahidə edilmişdir. Qeyd olunan hallar 29, 40, 53, 57, 62, 65, 72, 79, 80, 86, 106 və 117 sayılı dairələrdə baş vermişdir.

¹¹ Yerli icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən namizədlərə hədə-qorxu gəlinməsi ilə bağlı iddialar on dairədən daxil olmuşdur. Bu halların 65, 73, 82, 83, 89 və 98 sayılı dairələrdə AXCP–Müsavat namizədlərinə; 99, Hazırkı mətnin əsli İngilis dilində olan nüsxəsi sayılmalıdır.

namizədliyini geri götürmüş namizədin qeydiyyatını ləğv etmək barədə 85 sayılı DSK-nın qərarını ləğv etmişdir.¹²

Təqdim olunmuş sənədlərin və imzaların yoxlanılması prosesində hökumətin icra orqanları nümayəndələrinin iştirak etməsi səbəbindən DSK-ların müstəqilliyi bəzi namizədlər tərəfindən şübhə altına alınmışdır.¹³

IV. TƏŞVİQAT MÜHİTİ

Müxalifət partiyaları, xüsusilə də AXCP–Müsavat bloku tərəfindən irəli sürülmüş potensial namizədlərin bir çoxunun, o cümlədən xeyli sayda müstəqil namizədin qeydiyyata alınmaması səbəbindən seçki kampaniyasının rəqabətliyi azalmışdır.

Hakimiyyət orqanları dairələrin bir çoxunda namizədlərin seçicilərlə görüşlərinin keçirilməsi üçün bir qapalı və bir açıq məkanda toplantı yeri ayırmışlar.¹⁴ Bəzi dairələrdə bu tip əlavə yerlər təyin edilmişdir. Müxalifətdən olan namizədlərin çoxu ATƏT/DTİHB SMM-ə bildirmişlər ki, onların fikrincə ayrılmış bu yerlər toplantıların keçirilməsi üçün münasib deyil və adətən yolu çətin olan yerlərdə yerləşir. Daha böyük məkanlara əlavə olaraq, həm şəhər, həm də kənd yerlərində namizədlərin seçiciləri ilə görüşmələri üçün ümumilikdə təxminən 5.000 daha kiçik açıq və qapalı toplantı yeri ayrılmışdır.¹⁵

Hələlik seçki kampaniyası sakit və zəif keçir. Namizədlərin çoxu ATƏT/DTİHB SMM-ə az sayda seçicinin səsvermədə iştirak edəcəyini gözlədiklərini söyləmişlər və bunu seçicilər arasında geniş yayılmış laqeydliliklə əlaqələndirmişlər. Hakim YAP tərəfindən irəli sürülmüş namizədlər və YAP-la əlaqəli olan namizədlər ayrılmış böyük məkanlarda tez-tez təşviqat toplantıları keçirirlər, müxalifətdən olan namizədlər isə kiçik miqyaslı toplantılara üstünlük verirlər, məsələn, çoxmənzilli binaların həyətlərində və ya qapıdan qapıya təşviqat kampaniyası şəklində. ATƏT/DTİHB SMM UM-larına namizədlərin təşviqat tədbirlərinə polis və hakimiyyət orqanları tərəfindən əngəl törədildiyi barədə iddialar təqdim olunmuşdur ki, onların da bəziləri tutarlı hesab edilə bilər.¹⁶ AXCP–Müsavat blokunun 17 oktyabr tarixində Bakıda keçirmək istədiyi mitinqə şəhər icra hakimiyyəti icazə verməmişdir.¹⁷ Hər iki partiya mitinqi ümumiyyətlə

113 və 115 sayılı dairələrdə “Qarabağ” blokunun namizədlərinə və 83 və 88 sayılı dairələrdə Demokratik Azərbaycan Dünyası Partiyasının namizədlərinə qarşı müşahidə edildiyi bildirilmişdir.

¹² Bu şikayətə 22 oktyabr tarixdə MSK-da baxılması zamanı şikayətçi xüsusi olaraq qeyd etmişdir ki, o, namizədliyini DSK sədrinin təzyiqləri nəticəsində “öz iradəsinə zidd olaraq” geri götürmüşdür.

¹³ AXCP–Müsavat bloku (67, 68, 79, 80 sayılı DSK-lar), “Qarabağ” bloku (57 sayılı DSK) tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş şəxslərə və müstəqil namizədlərə (62, 65, 80 sayılı DSK-lar) münasibətdə.

¹⁴ MSK-nın internet sahifəsində yerləşdirilmiş siyahıya əsasən (http://www.cec.gov.az/en/common/press/Campaign_venues.pdf) açıq məkanda ayrılmış bu cür yerlərin tutumu 100 nəfərdən 20.000 nəfərə qədər dəyişir, qapalı məkanda ayrılmış bu cür yerlərin tutumu isə 80–1.000 nəfərdir.

¹⁵ MSK-nın internet sahifəsində yerləşdirilmiş siyahı yalnız dairələr üzrə bu cür yerlərin sayını göstərir, lakin onların dəqiq ünvanı və ya tutumu barədə heç bir məlumat əks etdirmir.

¹⁶ 85 sayılı DSK-da qeydiyyatdan keçmiş namizəd seçicilər ilə görüşlər zamanı üzləşdiyi ciddi maneələr səbəbindən təşviqat kampaniyasını dayandırmışdır. O, ATƏT/DTİHB SMM-ə bildirmişdir ki, yerli hakimiyyət orqanlarının əməkdaşları, bələdiyyələrin əməkdaşları və məktəb direktoru onun kənddə seçicilərlə görüşünə mane olmuşlar. MSK 21 oktyabr tarixində həmin namizədin şikayətini baxılması üçün 85 sayılı DSK-ya göndərməyi qərara almışdır. Ayrılmış xüsusi yerlərdə keçirilməsinə baxmayaraq, polisin müdaxiləsi nəticəsində yarımçıq dayandırılmış təşviqat toplantıları barədə məlumatlar 16 və 42 sayılı DSK-lardan daxil olmuşdur.

¹⁷ Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti təşkilatçılara ünvanladığı 14 oktyabr tarixli məktubunda yazır ki, təşkilatçıların xəbərdarlıq məktubu planlaşdırılan mitinq barədə “Sərbəst toplaşma haqqında” Qanunun 5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş bütün lazımi məlumatları əks etdirmir. Daha sonra məktubda deyilir ki, müxalifət partiyaları namizədlərin təşviqat toplantıları üçün ayrılmış yerlərin birində toplantı təşkil edə bilirlər.

ləğv etmək qərarına gəlmişlər, çünki Müsavat Partiyasının yüksək rütbəli üzvünün ATƏT/DTİHB SMM-ə bildirdiyi kimi “onlar tərəfdarlarının polis tərəfindən zorakılığa məruz qalmasını və ya saxlanılmasını istəməzlər”. Bundan başqa, onlar blokun namizədlərinin icazəsiz mitinqdə iştirakından onların qeydiyyatını ləğv etmək üçün əsas kimi istifadə edilə biləcəyindən narahat idilər.

Çox məhdud həcmdə təşviqat materiallarından istifadə edilir və bu cür materiallar əsas etibarilə hakimiyyət orqanları tərəfindən bu məqsədlə ayrılmış lövhələrdə yerləşdirilmiş kiçik plakatlardan ibarətdir. Bundan başqa, bəzi namizədlərin plakatları mağazaların və digər özəl biznes ofislərinin pəncərələrinə yapışdırılıb.

V. KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ

Seçki kampaniyası əsas televiziya kanallarının xəbər proqramlarında və ölkədə cərəyan edən cari proseslərə həsr olunan digər proqramlarda məhdud həcmdə işıqlandırılmışdır. İctimai TV hər bir namizədə öz seçicilərinə sözünü çatdırmaq üçün dörd dəqiqəlik ödənişsiz efir vaxtı ayırmaqla gündəlik dəyirmi masa müzakirələri təşkil edən yeganə milli televiziya kanaludur. Bundan başqa, bəzi namizədlər iki dövlət qəzetində ayrılmış ödənişsiz yerlərdən istifadə etmişlər. İctimai TV həmçinin hələlik ödənişli siyasi reklama müəyyən vaxt ayırmış yeganə milli televiziya kanaludur. MSK seçicilərin maarifləndirilməsi üzrə başladığı geniş kampaniyayı KİV vasitəsilə davam etdirməkdədir.

ATƏT/DTİHB SMM əsas yayım və çap media vasitələrinin monitorinqini aparır.¹⁸ 1–14 oktyabr tarixləri arası (rəsmi seçki kampaniyası başlamamışdan əvvəl) monitorinqi aparılan bütün televiziya kanalları, o cümlədən İctimai TV, ictimaiyyətə, seçki kampaniyası kontekstindən kənar olmaqla, hakimiyyət orqanlarının həyata keçirdiyi tədbirlər barədə geniş və hakimiyyətin xeyrinə olan xəbərlər çatdırmışlar. Ona görə də rəsmi seçki kampaniyasına start verilməmişdən əvvəl hakimiyyətyönlü namizədlər üstünlük qazanmış olmuşlar, lakin onların rəqibləri barədə monitorinqi aparılan televiziya kanallarında demək olar ki, heç bir xəbər işıqlandırılmamışdır.

Rəsmi seçki kampaniyası dövründə (hələlik 15–25 oktyabr tarixləri arası) KİV-də seçki proseslərinin işıqlandırılması diqqətin əsas etibarilə seçki kampaniyasına deyil, daha çox digər siyasi məsələlərə və seçkinin prosedur aspektlərinə yönəldilməsi ilə xarakterizə olunur; MSK-nın fəaliyyəti monitorinqi aparılan bütün televiziya kanallarında geniş şəkildə işıqlandırılır. Bundan başqa, prezidentin, hökumətin və prezidentin sədrlik etdiyi hakim YAP-ın fəaliyyətləri barədə xəbərlər yenə də KİV-in işıqlandırdığı xəbərlər sırasında üstünlük təşkil edir. Tez-tez əldə edilmiş nailiyyətlərə və uğurlara istinad etməklə, dövlət rəsmilərinin işi və həyata keçirdikləri tədbirlər barədə müsbət fikrin aşılınması tendensiyası aydın müşahidə edilir, lakin onların fəaliyyəti barədə müstəqil və tənqidi fikirlərə ümumi götürüldükdə hələlik yer ayrılmır. Məsələn, hələlik yalnız iki milli televiziya kanalı – büdcədən maliyyələşən İctimai TV və özəl ANS TV – AXCP–Müsavat blokunun 12 oktyabr tarixində keçirdiyi mətbuat konfransı ilə bağlı ictimaiyyətə müəyyən məlumat çatdırmışlar ki, həmin mətbuat konfransında da müxalifət liderləri blokun namizədlərinin qeydiyyatı ilə bağlı problemlərdən danışıqlar.

İTV 15 oktyabr tarixindən etibarən dövlət rəsmilərinin fəaliyyətlərinə aidiyyəti olan siyasi və seçki ilə bağlı xəbərlərə daha az yer vermək istiqamətində müəyyən sөy göstərsə də, yenə də

¹⁸ ATƏT/DTİHB SMM-in monitorinqi AzTV, İTV, ATV, ANS TV, Lider TV, Space və Xəzər TV-də bütün siyasi və seçkilərlə bağlı olan proqramların və ən çox seyr edilən efir vaxtı yayımlanan proqramların, o cümlədən “Azərbaycan”, “Respublika”, “Yeni Müsavat” və “Zerkalo” qəzetlərində yer alan siyasi və seçkilərlə bağlı məlumatların müşahidəsini əhatə edir.

Hazırkı mətnin əslİ İngilis dilində olan nüsxəsi sayılmalıdır.

onlara digər siyasi xadimlər ilə müqayisədə daha çox diqqət ayrılır.¹⁹ Ən çox MSK-nın fəaliyyəti işıqlandırılmışdır.²⁰ İTV-dən fərqli olaraq dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən və ölkənin bütün ərazisinə yayımlanan yeganə kanal olan AzTV daha hüquqi cəhətdən təşviqat üçün namizədlərə bərabər şərait yaratmaq və bütün namizədləri ödənişsiz efir vaxtı ilə təmin etmək öhdəliyi daşımır.²¹ AzTV həm rəsmi seçki kampaniyasına start verilməzdən əvvəl, həm də start verildikdən sonra hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti barədə geniş və təqdirədirici xəbərlər yayımlamışdır.²² Yeni yolların, məktəblərin, parkların, teatrların və YAP-ın yeni ofisinin (Mingəçevirdə) açılışı kimi tədbirlərdə və ya yeni mənzillərin, evlərin, maşınların və digər hədiyyələrin paylanması tədbirlərində Prezidentin özünün və xanımının (YAP-dan deputatlığa namizəddir), dövlət rəsmilərinin və YAP-ın yüksək rütbəli üzvlərinin görüntülərinin işıqlandırılmasına xeyli yer ayrılmışdır.

Özəl kanallar olan Space, Lider TV, ATV və Xəzər kanalları AzTV-nin mövqeyinə oxşar mövqe tutmuşlar. Lider TV, Space və ATV həmçinin müxalifətdən olan namizədləri və jurnalistləri gözdən salmağa hesablanmış xəbərlər yayımlamışlar.²³ 25 oktyabr tarixində Lider TV özünün gündəlik xəbərlər proqramında müxalifət qəzetinin redaktorunun bir qadınla intim münasibətdə görüntülərini əks etdirən (yaqın ki, gizli kamera ilə çəkilmiş) dörd dəqiqə yarım qırx yayımlamışdır. Bu videonun internetdə yerləşdirilməsindən sonra 12 oktyabr tarixində qəzetin redaktoru bunun qəzeti gözdən salmaq məqsədilə ona qarşı hazırlanmış provokasiya olduğunu bildirərək, istefa vermişdir.

Digər bir özəl kanal – ANS kanalında da xəbərlərin əsas hissəsi hakimiyyət orqanları və hakim partiya barədə məlumatlara həsr edilmişdir, lakin İctimai TV kimi ANS TV-də də müxalifətdən olan namizədlər barədə də müəyyən xəbərlər yayımlanmışdır.

VI. MÜRACİƏT VƏ ŞİKAYƏTLƏR

25 oktyabr tarixinədək MSK ümumilikdə 224 müraciətə baxmışdır. Müraciətlərin təxminən 175-i DSK-ların namizədlərin qeydiyyatından imtina barədə qərarları ilə bağlı olmuşdur. Digər şikayətlər DSK-ların qanunvericiliyin təşviqatla bağlı müddəalarının pozulması və ya iddia edilən digər qanun pozuntuları ilə əlaqədar namizədlərə etdiyi xəbərdarlıqlarla və ya DSK-ların hərəkətsizliyi ilə bağlı olmuşdur. Qeydiyyatdan imtina edilməsi ilə bağlı təmin edilmiş şikayətləri və namizədin 85 sayılı DSK-nın təzyiqli nəticəsində namizədliyini geri götürməsi ilə bağlı təmin edilmiş müraciətini çıxmaq şərti ilə bütün digər şikayətlər MSK tərəfindən əsassız

¹⁹ 1–14 oktyabr tarixləri arası prezidentin fəaliyyəti barədə əsas etibarilə pozitiv məlumatlar çatdıran xəbərlərə bir saat dörd dəqiqədən artıq vaxt sərf olunsa da, seçki kampaniyasının ilk 11 günü ərzində bu cür xəbərlərə təxminən 20 dəqiqə vaxt ayrılmışdır. Bundan başqa, hökumət və YAP-la bağlı xəbərlərə müvafiq olaraq 19 və 3 dəqiqə vaxt sərf olunmuşdur. Bunun əksinə olaraq, əsas müxalifət blokunun fəaliyyəti ilə bağlı 1–14 oktyabr tarixləri arası əsas etibarilə neqativ və ya neytral xarakterli xəbərlərə ümumilikdə bir dəqiqədən az vaxt ayrılmışdır, 15–25 oktyabr tarixləri arasında isə neytral xarakterli xəbərlərə 20 saniyədən az vaxt sərf olunmuşdur.

²⁰ Monitorinq aparılan televiziya kanalları içərisində İTV axşam xəbərlərinin ən böyük hissəsini seçkilərlə bağlı məlumatlara həsr edən kanal olmuşdur – seçki kampaniyasının ilk 11 günü ərzində 12 faizdən artıq.

²¹ Seçki Məcəlləsinə 2008-ci ildə edilmiş dəyişikliklər nəticəsində dövlət kanalı bu hüquqi öhdəlikdən azad edilmişdir.

²² 15–25 oktyabr tarixləri arası AzTV prezidentlə bağlı yalnız pozitiv və neytral xəbərlərə təxminən 2 saat 14 dəqiqə, hökumətlə və YAP-la bağlı xəbərlərə isə müvafiq olaraq 39 və 20 dəqiqə vaxt ayırmışdır. Müqayisə üçün deyək ki, əsas müxalifət bloku ilə bağlı xəbərlərə ümumilikdə yalnız dörd saniyə vaxt ayrılmışdır ki, bu da neytral xarakterli məlumat olmuşdur.

²³ Bu cür alçaldıcı xəbərlərdə hər şeydən əlavə müxalifət liderlərini Dağlıq Qarabağı Ermənistanı güzəştə getməyə hazır olan xəyanətkarlar (Müsavat Partiyası, Ermənistanın Milli Hərəkət Partiyası və Gürcüstanın Respublika Partiyası arasında 7 oktyabr tarixində imzalanmış əməkdaşlıq haqqında bəyannaməyə istinad edərək) və ya maliyyələşdirmə mənbələri qeyri-qanuni fəaliyyətlərdən olan siyasi xadimlər kimi təsvir edilmişlər.

hesab edilərək rədd edilmişdir. DSK-lara təxminən 70 şikayət daxil olmuşdur. Həmin şikayətlərin əksəriyyəti hakimiyyət orqanları və digər namizədlər tərəfindən xüsusilə də dəstək imzalarının toplanması zamanı göstəriləyi iddia edilən təzyiç, hədə-qorxu və müdaxilərlə bağlı olmuşdur. DSK-lar seçki kampaniyası ilə bağlı qaydaları pozmaqda təqsirkar bilinən namizədlərə beş xəbərdarlıq etmişdir. Müxtəlif DSK-lar tərəfindən Seçki Məcəlləsinin müvafiq müddələrinin²⁴ ziddiyyətli tətbiqi hallarına rast gəlinmişdir. 11 sayılı DSK-da təşviqat kampaniyasına müəyyən edilmiş vaxtdan əvvəl başlanılması ilə bağlı edilmiş iki xəbərdarlıq namizədin qeydiyyatının ləğvi ilə nəticələndiyi halda, 25 sayılı DSK-da namizədə iki xəbərdarlıq edilməsinə baxmayaraq, müvafiq prosedurlara başlanılmamışdır.

MSK tərəfindən müraciətlərə təxirəsalmadan baxılır. ATƏT/DTİHB SMM-in müşahidə etdiyi iclaslarda ekspert qrupunun şikayətin araşdırılmasına cavabdeh olan üzvü şikayətlə bağlı qısa məlumat vermiş və bu zaman MSK üzvlərinə çatdırdığı rəyi əsaslandırmaq üçün kifayət qədər dəlillər və ya səbəblər gətirməmişdir. MSK üzvləri arasında məsələ çox az müzakirə edilmiş, bəzən isə heç bir müzakirə aparılmamışdır və ekspertin rəyi olduğu kimi qəbul edilmişdir. MSK və DSK-ların daxil olmuş müraciətlərlə bağlı qəbul etdikləri qərarlarda demək olar ki, heç vaxt geniş və təfsilatlı əsaslandırmaya rast gəlinmir ki, bu da hüquqların səmərəli bərpası imkanını xeyli zəiflədir.

Seçki Məcəlləsinə əsasən şikayətçi ərizəsində şikayətinə baxılacaq iclasda iştirak etmək barədə öz arzusunu açıq şəkildə bildirdikdə, o, şikayətinin araşdırılacağı iclasa dəvət edilməlidir. Şikayətçilər ATƏT/DTİHB SMM-ə, o cümlədən MSK və məhkəmələrdə bildirmişlər ki, şikayətlərinə baxılarkən bütün səviyyələrdən olan seçki komissiyaları onları xəbərdar etməyi unutmuşlar, baxmayaraq ki, onlar ərizələrində iştirak etmək barədə öz arzularını açıq şəkildə və təkrarən qeyd etmişdilər. Yalnız bir halda şikayətçi MSK-nın iclasında iştirak etmək və öz arqumentlərini təqdim etmək imkanına malik olmuşdur, lakin onun gətirdiyi dəlillər MSK tərəfindən nəzərə alınmamışdır.

Hesabat tarixinə qədər Bakı Apellyasiya Məhkəməsi əsas etibarilə namizədlərin qeydiyyatı ilə bağlı olan 50-dən artıq işə baxmışdır. Həmin işlərin hamısı əsassız hesab edilərək və ya prosessual səbəblərdən rədd edilmişdir. Məhkəmə baxışları zamanı şikayətçilərin öz dəlillərini təqdim etmək imkanları olmuşdur. Lakin məhkəmə bu günə qədər şikayətçilər tərəfindən təklif edilmiş şahidlərin istənilən ifadələrini sübut kimi qəbul etməkdən imtina etmişdir. ATƏT/DTİHB SMM-in nəzərdən keçirdiyi qərarlarda təfsilatlı və tutarlı əsaslandırmaya rast gəlinmir və onlar şikayətçinin gətirdiyi dəlilləri müvafiq qaydada araşdırmır.

VII. ATƏT/DTİHB SMM-in FƏƏALİYYƏTİ

Hesabat müddətində ATƏT/DTİHB SMM gündəlik fəaliyyətini və dövlət rəsmiləri, partiya nümayəndələri, namizədlər, seçki administrasiyası, məhkəmə işçiləri, KİV və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri və diplomatik missiyalar ilə görüşlərini davam etdirmişdir. ATƏT/DTİHB SMM həmçinin ATƏT PA-nın Vitse-Prezidenti və ATƏT-in qısamüddətli müşahidəçilərinin xüsusi əlaqələndiricisi cənab Volfqanq Qrosruk ilə onun Bakıya seçkiqabağı səfəri əsnasında görüşmüşdür. Ölkənin müxtəlif regionlarına səfərbər edilmiş UM-lar seçkilərə hazırlıq işləri və regionlarda seçki kampaniyası üzrə müşahidələrini davam etdirir və qısamüddətli müşahidəçilərin səfərbər edilməsinə hazırlıq görürlər.

²⁴

Seçki Məcəlləsinin 113.2-ci maddəsi.

Hazırki mətnin əslİ İnqilis dilində olan nüsxəsi sayılmalıdır.